

SPIS TREŚCI

Wstęp / 7

ANDRZEJ KOMINEK

Dlaczego nie chcemy współpracować z innymi? Metaforyczny obraz „innego”
w *Przemianie* Franza Kafki / 11

RENATA CUPRYCH

Wokół świadomości własnego zaburzenia. Przykłady zachowań dorosłych –
wysoko funkcjonujących osób z ASD i ZA / 21

EWA BOKSA

„Przyciskanie guzika”, czyli o negacji w komunikacji dziecka
ze spektrum autyzmu / 35

MARTA JAMIOŁ

Analiza porównawcza komunikacji językowej dwóch dziewięcioletnich chłopców:
z prawidłowym rozwojem mowy i autyzmem / 45

ANDRZEJ KOMINEK

Metaforyczny i metonimiczny styl poznawczy. Ograniczenia osób
z autyzmem / 55

KAROLINA CABAJ

Zaburzenia komunikacji u osób w spektrum autyzmu – studium przypadku / 65

ANNA ZAJĄC

Kwestionariusz „Bilans dwulatka. Ocena mowy i komunikacji”
jako uzupełnienie badania w aspekcie diagnozowania dziecka
z podejrzeniem autyzmu / 81

KAROLINA KNIEĆ

Komunikacja dziecka we wczesnej adolescencji z zespołem Aspergera / 97

JOANNA CHEDA

Zabawy logorytmiczne w pracy terapeutycznej z osobami
ze spektrum autyzmu / **119**

JOANNA PAŁASZ

Terapia logopedyczna małego dziecka z ASD jako wsparcie rozwoju
komunikacji / **135**

ANDRZEJ KOMINEK

Aktorzy bez masek. Osoby z autyzmem w teatrze zachowań konsumpcyjnych
(w kontekście terapii komunikacji) / **145**

WSTĘP

Inżynier łączności jak najbardziej właściwie podchodzi do istoty mowy, kiedy zakłada, że przy optymalnej wymianie informacji mówiący i słuchacz mają do dyspozycji mniej więcej jednakową „kartotekę z prefabrykowanymi przedstawieniami”: nadawca tekstu słownego wybiera jedną z tych „z góry znanych możliwości”, a od odbiorcy oczekuje się, że zrobi identyczny wybór wśród tego samego zbioru „możliwości przewidzianych i zapewnionych” [...]. W ten sposób skuteczność aktu mowy wymaga, aby osoby, które w nim biorą udział, używały wspólnego kodu.

Roman Jakobson

Podstawą naszego pomysłu, który został przełożony na niniejszy zbiór artykułów, jest założenie, że osoby, które biorą udział w procesie mowy i komunikacji, nie używają wspólnego kodu. Prezentowany tom artykułów *Zaburzenia komunikacyjne osób ze spektrum autyzmu. Od teorii do praktyki* składa się z tekstów, których autorzy patrzą na funkcjonowanie osób z autyzmem z różnych perspektyw, wśród których można wymienić językoznawczą, logopedyczną i pedagogiczną. Na ten zbiór złożyło się jedenaście opracowań, które zostały podzielone na części teoretyczną i praktyczną.

W części teoretycznej są dwa teksty Andrzeja Kominka. W pierwszym z nich *Dlaczego nie chcemy współpracować z innymi? Metaforyczny obraz „innego” w „Przemianie” Franza Kafki* autor pokazuje, jak Kafka kreuje postać „innego” przez przywołanie obrazu robaka. Przynajmniej za autorem opowiadania odkrycie, że póki się jest, istnieje się społecznie poprzez rolę – należy się do świata i jego teatralnej rzeczywistości. Kiedy natomiast z różnych przyczyn indywidualnych następuje wycofanie, nie pełni się określonej instytucjonalnej roli, nie chce się współpracować z innymi, jest się outsiderem, czyli tym, **kogo nie ma**. W drugim artykule zatytułowanym *Metaforyczny i metonimiczny styl poznawczy. Ograniczenia osób z autyzmem* przedstawiona jest osoba z zaburzeniami autystycznymi, która zdana jest tylko na posługiwanie się mechanizmem metonimii, co diametralnie zmienia jej ogląd świata. Zgodnie z teorią tzw. centralnej koherencji osoby te (które nie rozumieją metafor)

nie potrafią generalizować, uspójniać, dostrzegać podobieństw. Renata Cypriach w kolejnym tekście *Wokół świadomości własnego zaburzenia. Przykłady zachowań dorosłych – wysoko funkcjonujących osób z ASD i ZA* odwołuje się do dorosłych, którzy opisują swoiste cechy towarzyszące im w zaburzeniu ze spektrum autyzmu. Dzięki bliższemu poznaniu historii poszczególnych osób dowiadujemy się o ich heroicznej walce z przeciwnościami świata zewnętrznego i pokonywaniu przez nie barier własnego umysłu, które w życiu dorosłym skutkują znaczną świadomością własnych słabości i uwrażliwieniem na potrzeby innych. Ewa Boksa z kolei jest autorką tekstu „*Przyciskanie guzika*”, czyli o negacji w komunikacji dziecka ze spektrum autyzmu, który stanowi próbę przedstawienia pewnych istotnych cech negacji na płaszczyźnie komunikacyjnej. Chodzi o relacje komunikacyjne między negacją somatyczną dziecka ze spektrum autyzmu a werbalną aktywnością terapeuty w odniesieniu do sytuacji, które w teorii aktów mowy określone są jako kontekst społeczny. Tę część zamyka artykuł Marty Jamioł *Analiza porównawcza komunikacji językowej dwóch dziewięcioletnich chłopców: z prawidłowym rozwojem mowy i autyzmem*. Opracowanie to jest przykładem badań typu *case study*. Autorka, specjalistka-logopedka, przybliży odbiorcy sposób badania logopedycznego dwóch chłopców w wieku dziewięciu lat. Jeden z nich charakteryzuje się prawidłowym rozwojem mowy, a drugi to dziecko z autyzmem.

Część praktyczną otwiera artykuł Karoliny Cabaj *Zaburzenia komunikacji u osób w spektrum autyzmu – studium przypadku*, który dotyczy programowania pracy logopedycznej z dzieckiem w spektrum autyzmu. W następnym tekście Anna Zając prezentuje *Kwestionariusz „Bilans dwulatka. Ocena mowy i komunikacji” jako uzupełnienie badania w aspekcie diagnozowania dziecka z podejrzeniem autyzmu*. Autorka porusza ważny problem wczesnego diagnozowania dzieci pod kątem ich umiejętności komunikacyjnych, który wpisuje się w podejmowane coraz częściej działania specjalistów dążących do udoskonalenia badań wykonywanych w ramach bilansu dziecka dwuletniego. Karolina Kniec jest zaś autorką artykułu *Komunikacja dziecka we wczesnej adolescencji z zespołem Aspergera*. Poruszane przez nią problemy są bardzo ważne z perspektywy diagnozowania osób z ZA. Joanna Cheda zajmuje się *Zabawami logorytmicznymi w pracy terapeutycznej z osobami ze spektrum autyzmu*, a Joanna Pałasz *Terapią logopedyczną małego dziecka z ASD jako wsparciem rozwoju komunikacji*. Część ta kończy się refleksjami Andrzeja Kominka zebranymi w artykule *Aktorzy bez masek. Osoby z autyzmem w teatrze zachowań konsumpcyjnych (w kontekście terapii komunikacji)* na temat braku i potrzeby działań

terapeutycznych w zakresie uspołeczniania osób z autyzmem. Rozważania te wpisują się w działania asystentów czy wręcz tłumaczy osób z autyzmem, które stanowią pewnego rodzaju „protezę”, wsparcie, wyjaśniają niezrozumiany przez autyka kontekst społeczny i są próbą przełożenia go na kod dla niego zrozumiały.

Walorem przedstawionych w tym tomie tekstów jest – jak napisała recenzentka tomu prof. Marta Wrześniewska-Pietrzak, której jesteśmy wdzięczni za trud krytycznej i twórczej lektury – otwieranie i wskazywanie przez autorów poszczególnych opracowań miejsc dotychczas niezbadanych i nieopisanych. Te same zagadnienia pojawiają się w różnych tekstach, których autorzy zwracają uwagę na nieco inne aspekty czy możliwości działania terapeutycznego. Mamy nadzieję, że dzięki tym zaletom zamieszczone tu artykuły zainteresują lingwistów, specjalistów i terapeutów zajmujących się komunikacją osób neuronietypowych, a wśród nich także rodziców i opiekunów dzieci ze spektrum autyzmu.

Redaktorzy tomu
Ewa Boksa i Andrzej Kominek